



**ІНСТИТУТ
ФІЗИЧНОГО
ВИХОВАННЯ
І СПОРТУ**

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ
ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ
УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ:
теорія та практика**

МОНОГРАФІЯ

Луганськ
ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка”
2011

УДК 796.011.1+37.037
ББК 75.116+74.200.54
А43

Рецензенти:
Сорочан Т. М. – доктор педагогічних наук, професор, ректор Луганського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.
Пилип В. П. – доктор біологічних наук, професор, заслужений діяч освіти і науки України, завідувач кафедри фізичного виховання Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.
Гайворон С. А. – доктор педагогічних наук, професор кафедри методики Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

Уступ на українській мові про фізичне виховання учнівської молоді: теорія та практика. Монографія / за заг. ред. Е. Е. Ротерс; авт. кол.: Ю. В. Драгун, А. Г. Чорноштан, А. П. Полтавський, О. І. Соколенко, О. В. Праківська, О. В. Отравенко, М. В. Чекунов, А. П. Андрюсова, О. П. Егорова, Е. В. Стефан, А. М. Волошино. Держ. закл. «Луган. нац. університет імені Тараса Шевченка». Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка». 2011. – 309 с.

ISBN 978-966-617-284-9

Коллективна монографія кафедри теорії і методики фізичного виховання присвячена актуальним питанням фізичного виховання школярів і студентів. У матеріалах монографії представлено наукове дослідження теоретичних і практичних аспектів, спрямованих на підвищення ефективності фізичного виховання школярів, професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання в умовах профільного навчання старшокласників за спортивним напрямком, а також на формування культури здоров'я студентів.

Монографія призначена для студентів ВНЗ, викладачів і учителів фізичного виховання, науковців з питань фізичного виховання учнівської молоді.

УДК 796.011.1+37.037
ББК 75.116+74.200.54

Рекомендовано до друку Вченою радою
Луганського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 4 від 25 листопада 2011 р.)

ISBN 978-966-617-284-9

© Колектив авторів, 2011
© ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2011

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ	
Майбутній вчитель фізичної культури в інформаційно-освітньому просторі: професійне становлення – складовий компонент професійного розвитку (Ю. В. Драгун).....	7
Модернізація системи фізичного виховання школярів (О. В. Отравенко).....	34
Основи методики розвитку гнучкості та координації рухів гімнасток-художниць 5 – 6 років (А. П. Полтавський).....	56
Формування постави і комплексний розвиток здібностей у дітей старшого дошкільного віку засобами художньої гімнастики (О. І. Соколенко).....	82
Сутність і зміст інформаційної культури особистості у зарубіжній та вітчизняній теорії і практиці (М. В. Чекунов).....	109
Теоретичні основи рейтингового оцінювання спортивно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання в умовах кредитно-модульної системи навчання (А. Г. Чорноштан).....	147

О. В. Отравенко

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії і методики фізичного виховання*

E-mail: ot@inbox.ru

МОДЕРНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

В умовах загострення глобальних проблем сучасності кризи соціально-економічного й політичного розвитку країни породжують у підростаючого покоління такі негативні стани, як невпевненість у майбутньому, соціальну тривожність, жорстокість, байдужість і, як наслідок, поширення наркоманії, проституції, алкоголізму та інших кримінальних проявів у суспільстві.

Одним із найважливіших чинників подолання цих негативних явищ є забезпечення умов для особистісного зростання учнів, усвідомлення свого „Я“, реалізацію активної життєвої позиції кожного школяра. Виконання цього стратегічного завдання неможливо без модернізації навчально-виховного процесу з фізичного виховання.

Така спрямованість знайшла відображення в Законі України „Про фізичну культуру і спорт“, Національній доктрині розвитку фізичної культури і спорту, Державному стандарті базової і повної середньої освіти, Концепції фізичного виховання в системі освіти України, Концепції загальної середньої освіти (12-річна школа). Про актуальність проблеми оптимізації фізичного виховання школярів України свідчить низка спеціальних державних програм: „Фізичне виховання – здоров'я нації“, „Обдаровані діти“, „Школи сприяння здоров'ю“, „Діти України“, „Допоможи собі сам“. Зміст означених програм складає основу стратегії науково-методичної роботи в галузі фізичної культури [1].

Значна частина дослідників, такі як В. Бальсевич, А. Матвеев, М. Виленський, Л. Волков, М. Зубалій, О. Дубогай, В. Кряж, Н. Москаленко, Ю. Миколаїв,

Г. Пошков, Б. Шиян та інші, акцентують увагу на актуальні напрямки вдосконалення системи фізичного виховання школярів. Вхідження України до європейського освітнього простору, як складової інтегрованої конкурентоспроможної європейської економіки, заснованої на міцних знаннях, передбачає необхідність посилення уваги до можливостей конструктивного підходу в вирішенні нагальних проблем фізичного виховання. Оновлення системи фізичного виховання учнівської молоді в Україні, виходячи з реалій становлення, повинно достатньою мірою відповідати вимогам демократичних перетворень і сприяти подоланню традицій нормативно-наказової педагогіки як залишку авторитарної політики в галузі фізичного виховання [1]. Принципове значення має й те, що законодавчо в основу системи освіти покладено як державні інтереси, так і систему загальнолюдських цінностей, серед яких принципово низкою визнано стан здоров'я як окремої людини, так і суспільства в цілому й, зокрема, підростаючого покоління.

Однак, останнім часом у засобах масової інформації та в наукових виданнях спостерігається паничоподібний потік інформації про погіршення стану здоров'я школярів. Ряд відомих учених, таких, як І. Алмасенко, В. Бальсевич, В. Горащук, А. Ільченко, І. Шиян наводять дані про те, що 70–80 % учнів загальноосвітніх шкіл мають низький рівень розвитку рухових здібностей та певні відхилення в стані здоров'я. Аналіз чинників, що зумовлюють виникнення в учнів різних патологічних станів, свідчить про неефективне використання засобів фізичної культури в школі, низький рівень знань учнів у галузі фізичної культури, наявність негативної мотивації до систематичних занять фізичними вправами, відсутність в них піклування про здоровий спосіб життя. На думку таких вчених, як О. Дубогай, Т. Ротерс, С. Худолій основною причиною невдач інновацій та реформ у сфері фізичної культури стала загальна для сучасної педагогіки не вирішеність проблеми оптимального

сполучення масової фізкультурної освіти з сучасними ефективними оздоровчими програмами [1].

У ході цілеспрямованих соціологічних і педагогічних досліджень необхідно розкрити глибинні причини негативного ставлення батьків до фізичної культури дітей і самостійного використання засобів фізичної культури. При цьому основне завдання психології, педагогіки, фізіології, гігієни, валеології є виділення оздоровчих питань, на підставі комплексних медико-педагогічних і соціологічних досліджень створення моделі фізичної культури в школі та в сім'ї, розроблення низки інноваційних програм, технологій фізичного вдосконалення людини.

Невдоволення організацією процесу фізичного виховання в загальноосвітній школі приводить як до нерегулярного відвідування уроків фізичної культури, так і до зниження інтересу до фізкультурно-оздоровчих і спортивних занять у позаурочний час.

Основні зауваження школярів були зроблені такі:

- недостатньо реалізується диференційований підхід на уроках фізичної культури, що приводить до неадекватності фізичних навантажень на заняттях (38%);
- не завжди враховуються інтереси школярів при виборі фізичних вправ, які включені в програму з фізичної культури в школі (62%).

При проведенні занять, особливо в підготовчій частині, необхідно використовувати музичний супровід, що робить заняття фізичними вправами більш емоційними. Застосування змагального методу на уроках фізичної культури найбільше ефективно в середніх класах, а в старших класах бажання змагатися знижується, особливо в дівчат; необхідно розробити ряд стимулів (застосування сучасних фізкультурно-оздоровчих технологій), які сприяли б підвищенню мотивації досягнення результату, і впровадженню змагання під девізом "Перемагай себе".

Система шкільного фізичного виховання передбачає використання різноманітних форм занять із метою забезпечення оптимального рухового режиму. Рух – основа життєдіяльності. Щоб стимулювати рухову

активність школярів, потрібно враховувати інтереси і бажання учнів, використовувати передові педагогічні технології, створювати конкретні умови їх проведення. Необхідно пам'ятати, що оптимальний руховий режим є одним із базових психолого-педагогічних та фізіологічних факторів генезису учнів різного віку і статі. В зв'язку з цим, знищення причинності позитивної та негативної динаміки рухового режиму учнів є дуже актуальним та інформативним в освітньому просторі сучасної школи.

Обов'язково необхідно враховувати бажання та інтереси школярів, створювати умови для творчої діяльності учнів. Необхідно психологічно підготувати учнів до готовності у творчій діяльності, тому що саме творча праця стимулює пізнавальні інтереси особистості, діяльність, розвитку мислення, здатності до пошуку оригінальних рішень у будь-якій ситуації. Роль творчості підкріплюється рядом важливих положень:

- по-перше, творчість сприяє виробленню вмінь нестандартно розв'язувати складні завдання, орієнтуватись у складних умовах, переборювати труднощі;
- по-друге, вона збуджує й стимулює розвиток інтересу до діяльності, оскільки завжди зв'язана з відкриттям нового, знаходженням чогось раніше невідомого.

Особливо відзначимо, що ефективність фізичного виховання школярів залежить від рівня компетентності педагогів і самих учнів у галузі "Здоров'я і фізична культура", теоретико-методичних знань навчальної програми "Основи здоров'я і фізична культура"; відповідного рівня фізичного і духовного розвитку, уміння використовувати різноманітні засоби фізичної культури в повсякденному житті, свідомо дотримуватися здорового способу життя, духовних заповідей і моральної поведінки.

Науково-технологічну сутність організаційно-методичних інновацій у фізичному вихованні школярів складає пріоритетна спрямованість змісту педагогічного процесу в загальноосвітній школі на засвоєння учнями моральних, інтелектуальних, духовних, поведінкових, рухових, мобілізаційних, комунікативних

цінностей фізичної культури та таких, що формують та зберігають здоров'я [2].

Треба відмітити, що більшу роль у формуванні позитивного відношення до занять фізичною культурою в школярів грає особистість вчителя. Для нього важливі такі якості як самовладання, витримка, вимогливість, емоційність, краса й граціозність рухів, уміння демонструвати та зрозуміло пояснювати, як виконувати фізичні вправи. Вчитель повинен бути творчою особистістю, носієм інноваційної діяльності.

За І. Дичківською інноваційна діяльність – вищий ступінь педагогічної творчості, педагогічного винахідництва, введення нового у педагогічну практику [3]. Відмітимо, що носієм інноваційної діяльності виступає фахівець, якому притаманні:

- гнучкість – уміння швидко орієнтуватися у змінній обстановці навчального процесу;
- щирий інтерес до дитини – терпляче вислуховання учня, зацікавлена увага, прагнення дізнатися її точку зору;
- широта поглядів – уміння в обстановці обговорення виражати свої погляди, не пригнічуючи при цьому інших;
- терпимість – спокійне сприйняття можливих помилок у фактах, логіці думок;
- конструктивність – уміння побачити за нескладним виразом своїх ідей живу роботу думки;
- доброзичливість – позитивне відношення до всіх проявів особистості дитини [4].

Отже, інноваційна діяльність вимагає наявності у вчителя відповідних якостей. Інноваційна діяльність вчителя полягає в наступному:

- створенні „ситуації успіху“;
- проведенні сюжетно-рольових ігор, нестандартних уроків;
- використанні інтерактивних методів навчання;
- здійсненні міжпредметних зв'язків як засобу

реалізації компетентнісного підходу до фізичного виховання;

- оцінці діяльності учня не лише за кінцевим результатом, а й під час процесу досягнення цього результату;
- здійсненні, узагальненні та систематизації матеріалів про досягнення учнів;
- удосконаленні методики проведення сучасного уроку фізкультури в початковій, середній і старшій школах;
- збільшенні рухової активності за рахунок проведення фізкультурно-оздоровчих заходів у режимі дня школяра, охоплення учнів позакласною і позашкільною роботою;
- використанні інформаційно-комунікативних технологій;
- бонусної система оцінювання.

Поняття „інновація” означає введення нового в цілі, зміст, методи, форми навчання й виховання, організацію сумісної діяльності вчителя і учня [3]. Але інновацію можна розглядати також як процес і як результат. Як процес інновація означає зміну стану будь-якої системи й відповідну діяльність людини. Як результат вона передбачає створення нового, що має назву „новація”.

В Україні інноваційний розвиток розпочався у 90-х роках ХХ ст., внаслідок чого були затверджені державні документи: Положення Міністерства освіти і науки України „Про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності”, Закон України „Про інноваційну діяльність”, Закон України „Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності” [5, 6, 7]. Дані документи регламентують проведення заходів щодо збереження і розвитку науково-технологічного потенціалу України, гуманізації й модернізації освітнього процесу.

Для гуманізації освітнього процесу потрібно переорієнтувати навчально-виховну роботу з фізичного виховання на фізичне вдосконалення, оздоровлення, творчу

активність, задоволення духовних потреб з обов'язковим урахуванням вікових особливостей учнів, вихованням фізичної і духовної культури, самовизначенням і самоствердженням школярів у сучасному світі на принципах індивідуалізації й диференціації, пізнавальної практичної діяльності, широкому використанні методів особистісно-орієнтованого навчання.

У руслі пошуків нових підходів до проблем фізичного виховання школярів сьогодні існує парадигма особистісно-орієнтованої освіти, запропонована І. Бехом, В. Рибалкою, В. Шилько, І. Якиманською [8]. Відповідно до цього Л. Лубишева вказує на зміну цільової спрямованості фізичного виховання, відмову від авторитарних методів та звернення до особистості учнів, їх інтересів і потреб [9]. Підкреслимо, що особистісно-орієнтований підхід обумовлює розвиваючий навчально-виховний процес, у якому вчитель визнає індивідуальність, самобутність, самоцінність кожного учня, право вільно вибирати елементи навчально-виховного процесу, займатися самопізнанням, самовизначенням. В особистісно-орієнтованому навчанні вчитель виступає в ролі помічника, партнера, покликаного спрямовувати кожного школяра на досягнення поставленої мети, на складання програми особистісного вдосконалення, на пошук оптимальних методів саморозвитку. У результаті вищезазначеного можна дійти висновку, що особистісно-орієнтований зміст фізичного виховання в багатьох випадках визначається структурними особливостями мотиваційних установок школярів на заняття фізичними вправами.

Останнім часом у дослідженнях сучасних науковців затвердилися уявлення про фізичне виховання як про процес управління індивідуальним розвитком здібностей і якостей людини, необхідних їй у сфері рухової діяльності. Окрім формування спортивних рухових умінь і навичок, потрібно формувати життєво важливі рухові уміння і навички, знання основ здорового способу життя, усвідомлену потребу до занять фізичними вправами [1].

Отже, пріоритетним стратегічним напрямком фізичного виховання постає створення в учнів позитивної мотивації до занять фізичними вправами, здорового

способу життя на рівні ціннісних орієнтацій, внутрішніх спонукань до збереження й зміцнення здоров'я, створення умов для формування у дітей індивідуальних ціннісних орієнтацій на заняття фізичними вправами, які викликають у них інтерес, дають відчуття задоволення, насолоди.

Для того, щоб підвищити мотивацію до занять фізичними вправами, необхідно використовувати міжпредметні зв'язки, інтерактивні методи навчання. Підкреслимо, що міжпредметні зв'язки сприяють систематизації знань, стимулюючи учнів використовувати раніше вивчений матеріал з різних предметів для засвоєння нового [10]. Міжпредметні зв'язки сприяють також формуванню світогляду школярів, розвитку їх логічного мислення, інтелекту, підвищенню рівня фізкультурної освіти.

Інтерактивне навчання розглядається нами як спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, що допомагає створювати комфортні умови навчального процесу, оптимального для формування необхідних навичок і якостей, за яких кожен учень відчуває свою успішність. Інтерактивні методи передбачають ділову співпрацю учнів і вчителів. Учитель при цьому виступає лише в ролі більш досвідченого організатора процесу навчання, а всі учасники процесу взаємодіють один з одним, обмінюються інформацією, спільно вирішують проблеми, моделюють ситуації, оцінюють дії однолітків і свою власну поведінку. При інтерактивному навчанні не може бути домінування одного учасника навчального процесу над іншими, однієї думки над іншою, а учні мають критично мислити, приймати продумані рішення, швидко спілкуватися зі своїми однокласниками [1].

Використання таких методів забезпечує творчу співпрацю між учнями і вчителем. Розглянемо деякі з них.

Як свідчать опитування вчителів-практиків, робота в групах – це улюблена і найуживаніша в навчальному процесі технологія. Дискусії та обговорення можна проводити цілим класом учнів. Однак вони набагато ефективніші, коли їх проводять у групах (зокрема, якщо клас великий, а час обмежений). Групове обговорення

максимально підвищує активність і внесок кожного учасника. Дискусія допомагає уточнити власні уявлення, усвідомити почуття і ставлення. Обговорення в групах дає змогу школярам більше дізнатися один про одного, стимулює вільний обмін думками. Отже, робота в групах розвиває життєві навички активного слухання, співпереживання, співробітництва, упевненої поведінки і толерантності.

„Мозковий штурм”, як один із системних методів колективної творчої діяльності, пропонує учасникам відійти від традиційного підходу до проблеми, поділитися ідеями, які прийшли на думку. Особливо відзначаються незвичайні ідеї. Метод „мозкового штурму” припускає, що учасники мають використовувати свій творчий потенціал. На творчі здібності учасників значною мірою впливає та атмосфера, в якій вони працюють. Щоб створити творчу атмосферу необхідно: поставити проблему; зібрати дані, що стосуються проблеми та детально їх вивчити; виробити можливі рішення; перевірити обране рішення.

Творчі завдання потребують від учасників не простого відтворення ситуації, а творчості, оскільки містять у своїх умовах елемент невідомості і мають, як правило, якусь кількість „правильних відповідей”.

Робота у малих групах надає всім учасникам можливість діяти, практикувати навички співробітництва, міжособистісного спілкування (зокрема, оволодіння прийомами активного слухання, вироблення загального рішення, розв'язання суперечностей). Роботу в групах варто використовувати, коли потрібно вирішити проблему, з якою важко впоратися індивідуально, коли є інформація, досвід, ресурси для взаємного обміну, коли одним із очікуваних результатів є набуття навичок роботи в команді.

Цікавим методом роботи в школі є „рольова гра”, яка подобається учням основної школи. Рольові ігри поряд із творчими завданнями, груповими дискусіями та роботою в малих групах є основним прийомом на інтерактивних заняттях. У рольовій грі учасникам пропонується „зіграти” іншу людину або „розіграти” сценку або певну проблемну

ситуацію. Для позначення методик цього типу також використовуються близькі назви (імітаційні, ділові ігри, моделювання). Ці методики сприяють розвитку навичок критичного мислення, комунікативних навичок розв'язання проблем.

Рольові ігри дають змогу відчувати на собі всі емоції, які можуть виникнути під час такої ситуації, стимулюють нові моделі поведінки. Під час рольової гри діти діють не від свого імені, а демонструють поведінку та висловлюють почуття умовного персонажу. Зазвичай це набагато легше, ніж діяти від себе особисто. Це допомагає краще зрозуміти почуття уявного персонажу і розвинути навички співпереживання. Отже, завдяки рольовій грі учасник має змогу краще зрозуміти і висловити свої почуття без побоювання бути висміяним. Рольова гра вимагає певних навичок від учителя і від учнів.

Окремо слід виділити ситуаційно-рольові ігри, які відрізняються від інших ігор: а) наявністю ситуації з життя; б) створенням варіанту її розв'язання; в) розподілом між учасниками ролей, які реально існують у житті; г) зіткненням різних інтересів та позицій, зумовлених існуючими в ситуації умовами; д) взаємодією учасників, які репрезентують певні ролі у ході гри.

Зазначимо, що застосування інтерактивних методів навчання на уроках фізичної культури є ефективним та цікавим методом роботи з учнями, завдяки чому підвищується інтерес до уроків фізичної культури та фізкультурно-оздоровчих позакласних заходів. Але для цього необхідно постійно використовувати інноваційні методи у процесі фізичного виховання.

До інноваційних заходів у процесі фізичного виховання відносяться: нетрадиційне проведення уроків, позаурочних заходів з обов'язковим використанням музичного супроводу, нестандартного обладнання, оздоровчих методик і систем, надання можливості учням самим вибирати ті чи інші вправи, використовувати мультимедійні установки на уроці та позакласних заходах, створювати ситуації успіху, проводити бінарні уроки,

використовувати бонусну систему оцінювання, народні ігри, ігрові і творчі завдання протягом уроку, спрямованих на індивідуальне зростання учнів та ін.

Важливою умовою, що сприяє зміцненню в учнів основної та старшої школи інтересів, є постійне стимулювання їхньої пізнавальної діяльності на заняттях фізичною культурою й досягненням таким шляхом оптимального співвідношення між руховою й пізнавальною активністю школярів. Це питання має велике значення для теорії й практики фізичного виховання відносно підвищення ролі знань про рекреативну й оздоровчу діяльність.

Рекреація з латинської мови переводиться як «відпочинок, відновлення сил людини». Дослідження показало, що перші рекреаційні форми фізичного виховання почали вводитися в навчальні заклади України ще у 60-ті роки XIX ст. з появою перших середніх навчальних закладів – гімназій. Слід зазначити, що фізичне виховання з самого початку було спрямовано на активний відпочинок і збереження здоров'я учнівської молоді, при цьому уряд, громадськість і керівництво гімназій створювали сприятливі умови для введення в шкільну і позашкільну практику навчальних закладів широкого кола рекреаційних форм фізичного виховання. Першими організованими формами фізичного виховання, які вводили у шкільну практику, були рухливі перерви. Цікаво, що саме вони мали назву – "рекреації", лише згодом з'являється "урок гімнастики", який наприкінці XIX ст. вводиться в навчальні програми гімназій, як обов'язковий предмет [11].

Сучасні вчені розрізняють два види рекреації: фізичну (або рухова), яка пов'язана з виконанням фізичних вправ або інших рухових дій і інтелектуальну, яка включає певні розумові розваги. Поняття "рекреація" слід трактувати як активний відпочинок або відпочинок за рахунок зміни видів діяльності, наприклад, зміна розумової діяльності фізичною або навпаки. В свою чергу фізична рекреація – це вид фізичної культури: використання фізичних вправ, а також видів спорту у спрощених формах

для активного відпочинку людей, отримання задоволення від цього процесу, розваги, переключення з одного виду діяльності на інший, відволікання від звичайних видів трудової, побутової, спортивної, військової діяльності [12]. Широко відомі основні види фізичної рекреації: піші й лижні прогулянки, рибний лов, полювання, туризм (піший, водний, велосипедний), масові ігри (волейбол, теніс, бадмінтон, городки й ін.).

Слід відзначити, що оздоровчо-рекреативна фізична культура спрямована на відновлення сил людини за рахунок застосування засобів фізичного виховання. Принцип оздоровчої спрямованості фізичного виховання конкретизується у фізкультурно-оздоровчих технологіях, які останнім часом інтенсивно розвиваються. Поняття "фізкультурно-оздоровча технологія" поєднує процес використання засобів фізичного виховання в оздоровчих цілях і науковій дисципліні, що розробляє й удосконалює основи методики побудови фізкультурно-оздоровчого процесу [12].

Практичним проявом фізкультурно-оздоровчих технологій у фізичному вихованні є різні фітнес-програми, які становлять основний зміст діяльності фізкультурно-оздоровчих груп, які створюються на базі фізкультурно-оздоровчих суспільств. Фітнес-програми класифікуються: а) на одному виді рухової діяльності (наприклад, аеробіка, оздоровчий біг, плавання й т. д.); б) на об'єднанні декількох видів рухової активності (наприклад, аеробіка й бодібілдинг, аеробіка й стретчинг, оздоровче плавання й біг і т. д.); в) на об'єднанні одного або декількох видів рухової активності й різних факторів здорового способу життя (наприклад, аеробіка й загартовування; бодібілдинг і масаж; оздоровче плавання й комплекс водолікувальних відбудовних процедур і т. д.) [12].

Необхідно відзначити, що зазначені технології мають величезне відбудовне й рекреаційне значення, що спрямовані на поліпшення здоров'я, вони передбачають подання загально філософських, загальнокультурних аспектів, що в остаточному підсумку, дозволить пройти

шлях від фізичного виховання, від механістичного розуміння цього процесу, як "формування тіла", до фізичної культури особистості.

Протиріччя, які виникають між старими формами й методами фізичного виховання й передовою практикою, інноваційними педагогічними технологіями, створюють передумови для кардинальних змін стану фізичного виховання учнівської молоді. А для цього необхідно встановити наступність фізичного виховання учнівської молоді: від школи – до вузу, від вузу до школи. створювати школи-кафедри, готувати гідну зміну висококваліфікованих фахівців, що мають високий рівень професійних знань, що володіють сучасними фізкультурно-оздоровчими технологіями.

Також необхідно проводити різні цікаві форми проведення уроків: у початковій школі урок-гра, урок-свято, урок-казка, урок-подорож, урок-забава; в основній школі: урок-мурашник, урок-змагання, урок-козацькі розваги, олімпійський урок, бінарні уроки, в старшій школі: урок-тренування за вибором учнів, інтегровані уроки фізичної культури з іншими предметами, урок-практикум тощо.

Необхідно на кожному уроці звертати увагу на теоретичні знання, підвищувати фізкультурну освіту дітей та батьків. Спрямованість фізкультурної освіти визначається єдністю ціннісних орієнтацій, потребово-мотиваційної сфери, базових і спеціальних знань про грамотне використання фізичних вправ в умовах оздоровчого і спортивного тренування, життєдіяльності в цілому. Специфіка фізичного виховання полягає в тому, що усвідомлена інформація стає мотивованим спонуканням до виконання систематичних фізичних вправ, формування такого способу життя, який сприятиме досягненню особистих і суспільних цілей [12].

Цьому напрямку сприятиме впровадження профільного навчання в старшій школі, плановий перехід на який почався в Україні з 2003 року.

Прийняття Закону України "Про загальну середню освіту", Концепції загальної середньої освіти (12-ти річна

школа), Національної доктрини розвитку освіти сприяли впровадженню профільного навчання в старшій школі. На виконання вищезгаданих документів Інститутом педагогіки Академії педагогічних наук України була розроблена Концепція профільного навчання в старшій школі, яка найбільше повно реалізує принцип особистісно-орієнтованого навчання, що значно розширює можливості учня у виборі власної освітньої траєкторії [13].

Останні публікації, у яких почате рішення даної проблеми, дають підстави затверджувати, що проблема профільного навчання в старшій школі розробляється педагогами різних країн світу: Франції, Швеції, Англії, США. Науковці довели, що диференціація навчання є одним з основних організаційних принципів середньої загальноосвітньої школи зарубіжжя. У Росії концепцію профільного навчання визначено в основних напрямках профілізації: природно-математичний, соціально-економічний, гуманітарний, універсальний. В Україні профільне навчання в старших класах здійснюється за такими основними напрямками: суспільно-гуманітарний, природничо-математичний, технологічний, художньо-естетичний, спортивний.

Метою профільного навчання, як зазначено в Концепції, є виховання особистості, здатної до самореалізації, професійного росту й до мобілізації в умовах реформування сучасного суспільства. У кожному навчальному закладі необхідно передбачити варіативну допрофільну підготовку в основній школі, визначити її зміст і обсяг, оскільки від свідомого вибору дитини залежить правильне орієнтування її на подальше навчання. З метою забезпечення освітнього простору для розкриття здатностей учнів у тім або іншому виді діяльності і їхнього особистісного росту необхідно проводити формування профільних класів з урахуванням інфраструктури населених пунктів на перспективні професії [13].

Необхідно привести до чинного законодавства нормативно-правову базу розвитку профільного навчання:

для цього необхідно внести зміни в устави загальноосвітніх навчальних закладів з метою забезпечення профільного навчання на внутрішкільному й позашкільному рівнях [14].

Формою реалізації допрофільної підготовки є введення курсів за вибором і диференціацію навчання. Цьому сприятиме спортизація навчальних закладів.

Загальновідомо, що діти й підлітки, які є членами спортивного клубу або спортивної школи, мають доступ до якісних тренувань під керівництвом фахівців, мають можливість придбати, поліпшити й удосконалювати знання, уміння й навички у вибраному виді спорту, а також можуть брати участь у престижних змаганнях. Однак у цей час більшість школярів мають мало можливостей не тільки до занять фізичною культурою й спортом, але й для виявлення звичайної активності в повсякденному житті. А де ж школа? Чому б нам не перенести позитивні аспекти занять спортом і спортивного життя в загальноосвітню школу?

У Росії цій проблемі приділяє багато уваги В. Бальсевич. Учений висунув і успішно розпочав реалізацію ідеї спортизації фізичного виховання в загальноосвітній школі на інноваційній основі перетворення процесу фізичного виховання, що базується на наступних принципах: створення найбільших можливостей для освоєння цінностей фізичної культури й спорту, обов'язкового використання технологій тренування в навчально-тренувальні групи [15]. Результати педагогічного експерименту В. Бальсевича показали не тільки значне поліпшення динаміки показників фізичної підготовленості школярів, які займаються в навчально-тренувальних групах, але й "корінна зміна відносини дітей і підлітків до занять фізичною культурою". Викладання спортивно-орієнтованої фізичної культури в загальноосвітній школі приводить до позитивних змін у стані здоров'я й фізичної підготовленості учнів. Одна із причин втілення ідеї спортизації фізичного виховання в загальноосвітній школі, на якій указав В. Бальсевич, —

позитивний вплив на спорт вищих досягнень, виявлення й розвиток нового таланту в дошкільному й шкільному віці [16].

У нашій розумінні спортизація фізичного виховання в школі не означає тільки виявлення, розвиток і підготовку спортсменів еліти. На наш погляд, її мета найбільш широкіша — надання всім школярам можливості набуття корисного спортивного досвіду. Спортизація фізичного виховання надає можливість школярам працювати себе в ролі тренера, статиста, коментатора змагань, створює їм умови для навчальних тренувань, сприяє поліпшенню фізичної підготовленості, дає більше повне розуміння культури спорту. Статистика не просто збагачує спортивну культуру, але й забезпечує зворотний зв'язок до окремих гравців і команд. Святкова атмосфера змагань, церемонії відкриття, закриття, паради й нагородження спортсменів і команд допомагають багато вболівальників і шанувальників.

Такі головні особливості спорту як: наявність сезонів, приналежність спортсменів до команд, формальні змагання, досягнення кульмінаційного моменту, ведення статистики й святкова атмосфера, дуже рідко підпорядковуються на уроках фізичної культури в школах. Тому ми вважаємо, що загальноприйнятні методи й методики викладання фізичної культури в загальноосвітній школі, у тому числі вивчення базових видів спорту (гімнастика, легка атлетика, спортивні ігри й т.д.) не повністю відображають культуру спорту, необхідно поліпшувати спортивну освіту учнів. "Спортивна освіта" означає методику й технологію викладання предмету "фізична культура" з орієнтацією на культуру спорту. Ця методика викладання одержала широке поширення в Новій Зеландії й Австралії й успішно застосовується в Англії й Сполучених Штатах Америки. У Новій Зеландії спортивне утворення було рекомендовано й прийняте як єдина методика викладання фізичної культури в 10-х класах. Мета спортивної освіти складається у формуванні компетентної, захопленої й грамотної спортивної

особистості. Компетентна спортивна особистість має знання, звички й уміння, які дозволяють насолоджуватися спортом, і породжують бажання надалі розвивати ці знання, звички й уміння. Грамотна спортивна особистість розуміє й поважає правила, етикет і традиції спорту. Захоплена спортивна особистість бере участь у спорті й поводить так, щоб зберігати, захищати й збагачувати культуру спорту [16].

Для рішення цих завдань, на початку спортивного сезону із класу учнів формуються команди. Учителем обираються школярі – тренери команд (на основі лідерських якостей або знань, умінь і звичок у даному виді спорту), які по черзі обирають по одному гравці в команду за результатами перших днів тренувань. Після закінчення драфта вчитель розподіляє школярів-тренерів у команди (так, що при наборі команд тренери не знають, за яку команду вони будуть виступати). Після оголошення складу команд на початку сезону школярі приймають рішення щодо назви, девізу й, можливо, навіть логотипів або емблем своїх команд. У попередніх заняттях за методикою "Спорт Ед" деякі команди навіть роблять дизайн і спортивну форму (майки) з обраними емблемами. Більше того, при наявності умов можливо також застосовувати інформаційні технології. У педагогічному експерименті, описаному О. Синельниковим і П. Хастом, в обов'язку команд входило створення веб-сторінок з їхнім подальшим введенням в Інтернет [17].

Стимули підвищення мотивації до занять фізичною культурою й спортом повинні враховувати вікові й статеві закономірності формування мотиваційних пріоритетів школярів і прямувати на моральне заохочення, змагання, соціально-психологічний клімат, наявність перспективи, доступність мети, підтвердження процесу досягнень, інтересу до видів спорту, щоденне використання індивідуального і диференційованого підходів.

Нам імпонує застосування модифікованих ігор, у яких кожний школяр повинен брати участь (грати будь-яку роль) у кожний момент уроку, принципово. Для

включення більш високої рухової активності й розвитку уміння і звичок доцільне застосування ігор з невеликим числом учасників. Кожний школяр, беручи участь у численному процесі й у змаганнях, вибирає певну функціональну роль, і успіх команди залежить від успіху всіх членів команди. Ці ролі різноманітні й можуть включати ролі тренера, статиста, менеджера, спортивного журналіста, коментатора, тренера з фізичної підготовки й так далі. Кожної ролі відповідають свої обов'язки. Наукові дослідження моделі спортивного тренування показали, що учасники з ентузіазмом і відповідально ставляться до виконання таких ролей. Ролі й обов'язки пояснюються на

у сезоні спортивного тренування команди одержують залікові бали не тільки за виграні змагання, але й за виконання принципів "чесної гри". Баловує значимість принципів "чесної гри" кожний учитель може визначити сам або за допомогою класу, а нараховують такі бали за кожну гру команди судді. Наприклад, якщо за виграну гру "Атланти" одержали 3 очка, то вони могли одержати 0 очків (із чотирьох) за "чесну гру", а "БМВ", одержавши (0 очка), могли одержати 4 очка за "чесну гру".

Школярі, коли судять змагання, повинні вести статистику. Наприклад, якщо роль Сергія в команді "Атланти" – статист, то він після гри збере всі протоколи ігор своєї команди, підведе й запише результати в таблицю своєї команди. Сезон спортивного тренування закінчується кульмінаційним періодом, у якому як звичайно проводяться фінали й церемонії нагородження. Нагороджуються не тільки команди-переможці й школярі, які показали найкращі результати в змаганнях з тих категорій, за яких велася статистика, але й кращі судді, команди й учасники, які показали кращий результат, а також виявили якості, які характеризують ідею "чесної гри".

Висновки. В сучасних умовах державними пріоритетами, якими керуються школярі, є збереження й зміцнення здоров'я, формування стійкої звички до щоденних занять фізичними вправами, виховання

2004. – 352 с.
4. Кларин М.В. Инновационные модели обучения в зарубежных педагогических поисках // Педагогика. / М. В. Кларин. – 1996. – № 2. – С. 14 – 21.
 5. Закон України „Про інноваційну діяльність” від 04.07.2002 р. № 40-IV // Відомості ВР України. – 2002. – № 36. – Ст. 266. – С. 882–892.
 6. Закон України „Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності” від 16.01.2003 р. № 433-IV // Відомості ВР України. – 2003. – №13. – С. 354-358.
 7. Положення МОН України „Про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності” / Уклад.: Л. Даниленко, В. Довбищенко, Ю. Мальований, В. Шамелашвілі, О. Ночвінова та ін. – Наказ МОН України від 07.11.2000 р., № 522 // Освіта України. – 2001. – № 6. – С. 17-18.
 8. Якиманская И. С. Личностно-ориентированное обучение в современной школе / И. С. Якиманская. – М. : Сентябрь, 1996. – 96 с.
 9. Лубышева Л. И. Концепция формирования физической культуры человека / Л. И. Лубышева. – М. : ГЦОЛИФК, 1992. – 123 с.
 10. Музальов О.О. Міжпредметні зв'язки як засіб підвищення педагогічної майстерності / О.О. Музальов // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2005. – № 6. – С. 7 – 16.
 11. Бондарь А. С. Рекреационные формы физического воспитания гимназистов Слобожанщины во второй половине XIX – начале XX вв. / А. С. Бондарь // Слобожанський науково-спортивний вісник. – Х., 2005. – Вип. 8. – С. 320 – 322.
 12. Теорія і методика фізичного виховання, Т.2. Методика фізичного виховання різних груп населення / За редакцією Т. Ю. Круцевич, Київ: Олімпійська література, 2008. – 367 с.
 13. Организация профильного обучения. Справочник учителя физической культуры в вопросах и ответах

- Х.: Веста: Издательство «Утро», 2007. – 180 с.
14. Зубалий Н. Д. Содержание учебной деятельности старшеклассников за спортивным профилем // Здоровье и физическая культура / Н. Д. Зубалий. – 2008. – №3. – С. 1-5.
 15. Бальсевич В.К. Новые векторы модернизации систем массового физического воспитания детей и подростков в общеобразовательной школе // Теория и практика физ. культуры. / В. К. Бальсевич, Л. И. Лубышева, Л. Н. Прогонюк и др. К., 2003, – №4. – С. 56-58.
 16. Сидентоп Д., Дополненное введение в спортивное образование. / Д. Сидентоп, П. Хаст, – М., 2000. – С. 3.
 17. Синельников О. Использование онлайн портфолио в курсе академических занятий. Квартальное исследование о тренировке и спорте. / О. Синельников, П. Хаст – СПб.: Евразия, 2004. – С. 5.